

del nostre interlocutor), la divergència o el manteniment (per exemple, el bilingüisme passiu, que comporta que no abandonem el català quan el nostre interlocutor l'entén, encara que no ens hi parli).

El darrer capítol del llibre, la professora Viladot el destina a la teoria de la identitat etnolingüística. Hi tracta dels factors que governen el canvi i el manteniment o la desaparició d'una llengua. Viladot posa en relleu la paradoxa que mentre, d'una banda, cada cop més persones incrementen les seves competències multilingües, de l'altra, hi ha una disminució del nombre de llengües que la gent desitja utilitzar. Algunes estimacions xifren en una vintena el nombre de llengües que moren cada any. Les llengües en perill solen ser minoritàries en els estats on es parlen i discriminades en l'espai sociopolític. Viladot ens recorda que ser bilingüe o multilingüe és molt freqüent al món i que la nostra tria en l'ús d'una llengua té unes implicacions individuals i col·lectives rellevants, perquè la llengua és un element clau en l'assoliment d'una identitat social positiva i de reconeixement de grup dins el propi àmbit territorial i també a l'exterior. La professora Viladot destaca tres variables que influeixen en la vitalitat dels grups etnolingüístics: demografia (nombre de parlants, però també concentració i proporció dels parlants en el territori, taxa de naixements, immigració, emigració...), suport institucional (govern, educació, mitjans de comunicació, religió, indústria, cultura...) i estatus (econòmic, social, sociohistòric, intern i internacional).

Lengua y comunicació intergrupual es tanca finalment amb una extensa i valuosa bibliografia. Es tracta, doncs, d'un volum que ens ajuda a entendre'ns, a explicar-nos i a refermar, des d'una posició més argumentada i reflexiva, la nostra relació amb la llengua i la seva projecció social.

Ricard Zapata-Barrero. **Immigració i govern en nacions minoritàries: Flandes, el Quebec i Catalunya en perspectiva.** Barcelona: Fundació Ramon Trias Fargas, 2006, 107 pàg.

Mònica Barrieras*

La relació entre immigració i autogovern en nacions minoritàries (o, més aviat, minoritzades) és la base sobre la qual es basteix l'assaig de Ricard Zapata-Barre-

* Mònica Barrieras, investigadora de la Universitat de Barcelona i del Grup d'Estudi de Llengües Amençades (GELA).

ro. A partir de la presentació dels models del Quebec i de Flandes, l'autor defensa la necessitat que Catalunya desenvolupi una filosofia pròpia sobre la immigració, fet que ha d'implicar una redefinició de la comunitat en termes d'autogovern i d'identitat. Es tracta d'una reflexió interessant sobre un aspecte d'importància vital en la Catalunya actual i futura, tot i que s'hi troba a faltar potser una major aportació al debat que ha de menar a l'elaboració d'aquesta filosofia.

El llibre s'estructura en cinc capítols, més una breu introducció i un balanç final. En el primer es presenten les reflexions i argumentacions principals en el debat teòric, molt embrionari encara, sobre el paper de la immigració en nacions minoritàries a través de les aportacions de tres autors (Carens, Kymlicka i Bauböck). En general es planteja com un repte important que pot posar en dubte la mateixa existència de les nacions minoritàries, ja que la tendència natural és que els immigrants s'integrin en la societat majoritària si no s'adopten mesures en el sentit contrari. Per això és indispensable el control sobre les polítiques d'immigració, especialment sobre el volum i sobre les polítiques d'integració. D'altra banda, la presència d'immigrants fomenta la necessitat de repensar-se com a minoria nacional, de plantejar aspectes com els drets i deures dels diferents agents o la definició de cultura pública.

En el segon capítol es presenten de manera bàsica els principals indicadors contextuals de les tres comunitats d'estudi: geogràfic, socioeconòmic, demogràfic i polític. Cal dir que algunes de les dades que hi apareixen han canviat substancialment en pocs anys —si més no pel que fa a Catalunya—; per exemple, les dades demogràfiques (de 6.704.000 a 7.518.272 habitants [gener de 2009]) o les taxes d'immigració (del 8,81% al 16,4% a Catalunya [gener de 2009]).

En els capítols tercer i quart es configuren dos models diferents de filosofia pública, el de Flandes i el del Quebec, amb la descripció de la gestió de la immigració i del debat acadèmic actual, i la legislació i l'estructura institucional vigent. Flandes representa, segons la descripció que en fa l'autor, un model de nacionalisme ètnic, amb un discurs exclusiu basat en l'origen més que no pas en el projecte comú, en què els immigrants es categoritzen com a minories ètnoculturals. Aquest discurs es troba molt influït o condicionat per la força del partit nacionalista d'extrema dreta Vlams Blok. El debat acadèmic, amb poca repercussió pública, se centra fonamentalment en els efectes de la immigració en les relacions entre la comunitat flamenca i valona; es produeix, de fet, una instrumentalització de la immigració en el conflicte entre les dues comunitats. En aquest debat, basat en l'oposició clàssica entre identitat nacional/esta-

tal i immigració, es produeix poca innovació conceptual i hi ha un desenvolupament molt reduït de les polítiques d'autogovern. El Quebec, en canvi, representa segons l'autor un model de nacionalisme cívic i inclusiu, en què la llengua és un dels elements principals d'identitat. D'acord amb això, des de l'inici s'estableix un vincle entre immigració i política lingüística, i s'introdueix el terme *al·lòfon*, que identifica l'immigrant segons un criteri lingüístic. En aquest territori s'han desenvolupat polítiques adreçades a establir lligams entre els immigrants i la societat del Quebec, al voltant de paràmetres com ara la llengua i el territori o els conceptes de *comunitat cultural* i *cultura de convergència*. El debat actual, amb una repercussió pública important, gira a l'entorn dels conceptes de *ciutadania* i de *pertinença*; se cerca una definició de ciutadania que inclogui els immigrants i la pluralitat cultural, però que al mateix temps protegeixi la identitat quebequesa. El model quebequès d'interculturalitat (*versus* el multiculturalisme canadenc) es caracteritza per un llenguatge d'estat i no d'administració subestatal; per una lògica legislativa i no tan sols executiva, i per la innovació estructural i conceptual.

Després de la presentació d'aquests dos models ben diferenciats, al capítol cinquè Ricard Zapata-Barrero es proposa obrir el debat a Catalunya. Considera que la gestió de la immigració a Catalunya com a nació minoritària té unes característiques pròpies, i requereix, més enllà del que han de fer els estats, tenir un discurs sobre el llenguatge d'identitat, disposar d'instruments polítics i administratius coherents amb l'autogovern i atendre la gestió de la política lingüística. En aquestes darreres vint pàgines descriu el breu camí recorregut fins al moment i formula algunes propostes.

Per a l'autor, Catalunya es troba en un moment molt inicial, en què el Pla de ciutadania i immigració (2005-2008) representa tot just un primer pas, atès que reconeix que la gestió de la immigració implica una gestió d'identitats, i estableix una relació entre immigrants i ciutadania. S'ha d'entendre aquest pla com la tercera fase d'una trajectòria històrica. El Pla interdepartamental d'immigració 1993-2000 establia una xarxa interdepartamental. El de 2001-2004 creava i consolidava una xarxa d'actors implicats (món associatiu, ONG, sindicats, etc.). Amb el Pla de ciutadania i immigració 2005-2008 s'hauria de consolidar, segons l'autor, el procés d'institucionalització de la gestió de la immigració, seguint dos reptes fonamentals: la creació de la xarxa territorial i l'ampliació de la participació a xarxes ciutadanes. En aquest pla, que implica una innovació conceptual, es passa d'una fase administrativa a un enfocament social i polític. Es concep una ciutadania plural i cívica, i una cultura pública

comuna. Tot i que el Pla de 2001-2004 estableix les bases del que es va anomenar *via catalana*, no és fins a aquest tercer pla que s'hi incorpora la identitat de forma explícita. Una de les seves premisses bàsiques és la defensa del català com a llengua de la ciutadania resident; es vincula, per tant, la política lingüística a la política d'immigració.

Per a Zapata-Barrero, el vincle entre autogovern i immigració a Catalunya té un caràcter acadèmic més que no pas polític i social. Considera que encara no s'ha pres consciència de la necessitat de concebre la política d'immigració com una política de reconceptualització i redefinició de la comunitat, de desenvolupar una filosofia pròpia. El desenvolupament d'aquesta filosofia ha d'incloure un debat sobre dos aspectes fonamentals: les competències i la identitat. Pel que fa a les competències, l'autor considera que cal problematitzar la distribució que deixa el nivell legislatiu en mans de l'Estat i el nivell executiu en mans de les comunitats autònomes i les administracions locals, i discutir una distribució territorial. Les demandes competencials, però, s'han d'acompanyar d'un discurs sobre la identitat. El debat per desenvolupar aquest discurs ha d'incloure tres aspectes: definir qui és immigrant a Catalunya, un debat sobre la tradició d'immigració, i una reflexió sobre la llengua i la cultura dual. La discussió implica una revisió de la tradició d'immigració, àmbit en què hi ha dues interpretacions en disputa, segons es prengui com a marc de referència l'Estat espanyol o Catalunya. Aquest aspecte és important, per a Zapata-Barrero, en la gestió de la llengua i la cultura dual, atès que implica un risc de fractura social o de castellanització. Personalment no em sembla indispensable ni indicat encetar un debat social en aquests termes per a l'elaboració del discurs actual, entre altres raons perquè fàcilment podria esdevenir contraproductent. Les característiques de la immigració d'avui, amb una gran diversitat cultural i lingüística, configuren un escenari nou, ja no dual sinó múltiple, en què, d'acord amb la visió de Zapata-Barrero, cal generar nous discursos sobre la identitat i buscar noves fórmules de pertinença.

L'autor considera que a l'hora de desenvolupar una filosofia cal basar-se en models propis, no estrangeritzants, basats en la nostra pràctica. Les polítiques prioritàries són les lingüístiques, les educatives i les del treball. S'ha de reforçar especialment la política lingüística, ja que la llengua es troba a Catalunya en situació de desavantatge respecte de comunitats com el Quebec i Flandes, que tenen referents exteriors de llengua (una llengua estatal en un altre país).

Al balanç final l'autor formula tres propostes concretes en relació amb el marc institucional: elaborar un document marc que estableixi una filosofia pròpia

de Catalunya; crear una direcció política amb caràcter ministerial, i un centre d'estudis o institut per gestionar, disseminar i produir informació per orientar l'acció de govern. S'hi insisteix també en la necessitat de combinar el llenguatge de les competències amb el de la identitat per definir una filosofia pública d'immigració a Catalunya. Cal replantejar-se l'autogovern, especialment per poder diferenciar bé els arguments de reivindicació cultural dels immigrants cap a la societat dels que es projecten cap a l'Estat des de Catalunya. S'han d'evitar models estrangeritzants, i basar-se en l'anàlisi de l'experiència pròpia. Flandes i el Quebec il·lustren prou bé que el vincle entre nacionalisme i immigració s'interpreta de manera diferent segons el context: com una amenaça per a la identitat nacional a Flandes; com una oportunitat si se socialitza amb el vincle identitari principal, la llengua, al Quebec. Zapata-Barrero es demana, al final del seu assaig, quina lectura se n'ha de fer des de Catalunya.

Al meu entendre, la societat catalana ha reflexionat més sobre aquest vincle del que es desprèn d'aquesta darrera pregunta. Tot i que no és en absolut hegemònica, tant des del món acadèmic com, sobretot des de la societat civil, se n'ha fet una interpretació positiva, amb un plantejament semblant al del Quebec: pot ser una oportunitat, si la sabem aprofitar. En aquest àmbit s'han multiplicat els esforços per establir vincles amb les comunitats d'immigrants des de la identitat catalana, molt especialment en l'àmbit de la llengua, amb consciència del que ens hi juguem. Aquestes iniciatives han anat acompanyades d'una reflexió que ha generat nous arguments i noves perspectives (una de fonamental, el pas del bilingüisme al multilingüisme), propostes originals i inèdites basades en l'especificitat de la societat catalana: reconeixement i valoració del bagatge lingüístic de l'altre o generació d'empatia amb comunitats que tenen llengües no oficials o minoritàries als estats d'origen (com ara l'amazic). Certament aquesta visió no s'ha estès al conjunt de la societat catalana; ni tan sols als catalanoparlants, entre els quals encara predomina una visió negativa, d'amenaça —i malgrat això, o justament per això, s'adreça en castellà als nouvinguts. I des de l'Administració la resposta ha estat més lenta i menys decidida, marcada per un context en què s'ha volgut defugir el debat identitari (i la *crosta catalanista*) amb l'excusa de centrar-se en els problemes reals, que requereixen, és clar, millores en finançament. Pel que fa a les competències, recentment, la Generalitat ha assumit la capacitat d'autoritzar inicialment els permisos de treball per a estrangers, però serà l'Estat qui continuarà atorgant la resta de permisos laborals i els de residència, i farà els tràmits relacionats amb el reagrupament familiar. La capacitat legislativa o el control de fluxos queden molt lluny.